

Gyógyító művészetek

Az EGIS Gyógyszergyár Nyrt. a karácsony és szilveszter közötti nyugodt estékre gondolva készített olvasóinknak a cég reklámművészetéről összeállítást.

A gyógyszergyártás klasszikus műhelyei a patikák hátsó szobájában működtek. Az üvegsére elég volt egy címkét elhelyezni. A marketing további lépéseit a patikus személyes emberismerete képezte. A gyárak megjelenésével vált meghatározó fontosságúvá a tetszetősség, a csomagolás, kölcsönözve a smink. Hasonló kaliberű termékek között nem egyszer a kulcsin billentette át a képletet patikamérleg nyelvét egyik vagy másik gyár termékének irányába. A látvány mesterei így kaphattak napi feladatokat az EGIS elődállalatainál éppúgy, mint a szocialista nagyvállalat évtizedei alatt. A vállalat történet legszínesebb, leglátványosabb fejezetét kétségtelenül e reklámgrafikák, reklámfotók gyűjteménye jelenti.

Nagyanyáink csodaszere, az Ovomaltine

A mai vállalat legnevesebb elődje a svájci gyógyszerész, dr. Albert Wander által a Keresztúri úton 1913-ban nyitott üzem. A kezdetben gyermektápszerek előállításával foglalkozó magyarországi leányvállalat néhány év alatt megerősödött, Magyarország egyik legjelentősebb gyógyszeripari központjává vált. Igazi fellendülése a két világháború közé tehető. 1943-ban már ötszáz munkás dolgozott a vörös téglafalak között. A nagyvállalattá fejlődő Wander igényes reklámtévékenységének köszönhetően a piac legelegánsabb szereplői közé tartozott.

A hiányos táplálkozás okozta betegségek elleni harc lovagja, a nagyanyáink emlékezetében még élő „hizlaló por”, az Ovomaltine, elválaszthatatlanul egybeforrt a kőbányai gyárral. Karinthy egy rövid krokijában is felbukkan a legendás malátapor. A gyártól néhány percre kisebb reptér volt található akkoriban, amelynek emlékét maig őrzi a Gépmadárpark elnevezés. „A kedves, szomorú arcú és jó kedvű Wittman Viktor fuvarozott, mint ahogy ő mondani szokta, előre fi-

A kecses fiatalasszony nagyanyáink csodaszereát, az Ovomaltine-t kanalazza

gyelmeztetett, hogy ma „dugóhúzó” csinálunk, ami nagyon finom dolog...” A hajmeresztő gyakorlatok halálfelelemhez közeli állapotba juttatták az író. Egy végső halálfordulat után a pilóta nyugodtan társalogni kezdett utasával: „- Már egy fél órája töröm a fejem, hogy mi a csoda az az Ovomaltine, amit abban a gyárban csinálnak, ami előtt mindennap elmegyek a vilamoson. Azt hiszem tojásmaláta lehet, de mitül jó az? Csontképző? - Azt hi... hiszem... csontképző.... - ordítok és letöröm homlokomról a verítéket.” Kedves tördelői elírás lehet, hogy a címben helyesen, franciásan szereplő márkanév a tartalomjegyzékben már magyaros értelmet nyerve szerepel: „Óvomaltin”.

Grafikai műhely

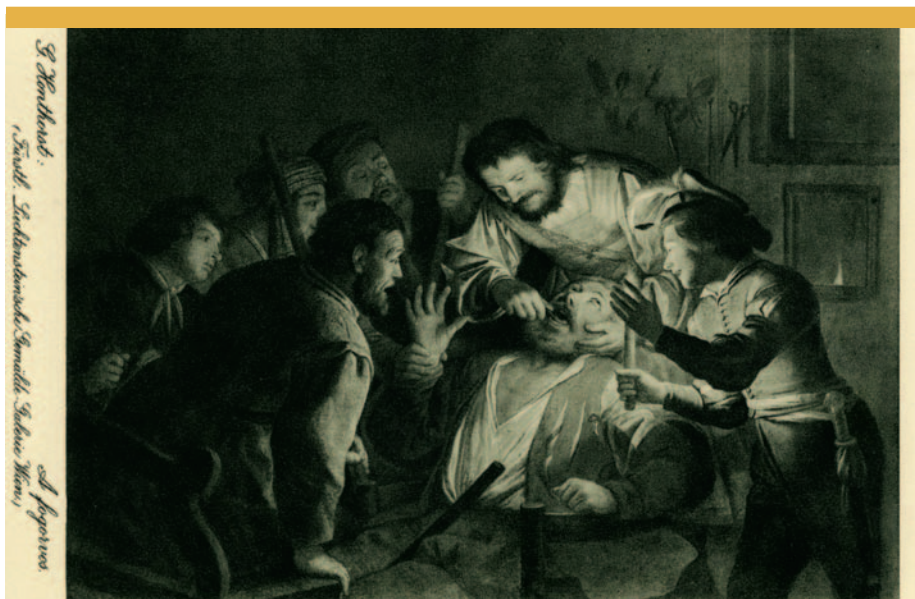
Az óvo tojásmaláta jelentőségét jól jellemzi, hogy a gyártörténeti gyűjtemény legtöbb grafikája, emblémázott tárolóedé-

nye, újsághirdetése a kitűnő tápszert hirdeti. A gyűjtők körében 25-30 ezer forintot is megér az a zománctábla, amelyet egy régi ház bontásakor mentettek meg az enyészettől. A szellőzőajtóként használt táblán egy haját fiúsan rövidre nyíró fiatal leányzó igyekszik erősítést nyerni a csodaportól. Egy másik képen darázsdedekú, csendes asszonyka. A színek elegáns harmóniája, a sejtelmes beállítás, ahol a szépséges arc finoman bújócskázik a falánk szemek előtt, már-már művészi ízt kölcsönöznek a puritán reklámműfajnak. A nőiesen tartózkodó hivalkodás alkotója nem meglepően maga is e műfaj gyakorlója, Dallos Lívia. A századfordulón született művésznő pályáját a vészkorszak pecsételte meg egy évvel a háború befejezése előtt. A Wander grafikai műhelyében más kiemelkedő tehetségek is dolgoztak. A történelmi témájú festményeiről híres, Munkácsy-díjas Bánhidi Andor, a később szocialista házi festőként befutott Lőrincz Gyula, vagy a modern fényképészet és nyomdászat kulcsfigurája, Lengyel Lajos.

A nyomdaipari kapcsolat szálainak fölfejtése vezet el minket a budapesti Keresztúri úttól oly messze eső békéscsabai Tevan nyomdába. Tevan Andor nem egyszerűen nyomdát alapított itt, de patetikus túlzás nélkül állíthatjuk, könyvművé-

A Citamino harmincas évekbeli nyomata a kor egyik legnevesebb könyvészeti vállalatánál készült

Képes levelezőlap a marketing szolgálatában

zeti műhelyt. Békéscsabán jelentek meg az akkor fiatal költő, Faludy György kihívóan pimasz Villon fordításai. A középkorias illusztrációk képi világa ismétlődik meg a Wandernek készített szórólapokon. A vitamin nyelvjátékából alkotott Citamin hirdetésének történelmi keretbe ágyazása nem öncélú. A középkor és a kora újkor veszedelmes betegsége volt a skorbut, az akut C-vitamin hiány.

Az emberiséget nyomorgató megannyi betegség legyőzése az orvostudomány és a gyógyszerészet korábban nem látott fejlődésének köszönhető. A Wander képes levelezőlapjai régi korok betegségeit, műtéteit ábrázoló szürkeárnyaltos másolatok. A hátoldalon rövid kis üzenetek, amiket, ha megfogad a címzett, biztosan elmúlik a panasz: „Az egykori fogműtét alig zajlott le komplikációk nélkül. Ma szájműtétnél, fertőtlenítésre, ezenkívül garathurut gyógyítására, nátha megelőzésére Anacot pasztillát rendelünk. Hatékonyabb a fertőtlenítő oldatoknál. Pótolja a toroköblítést.”

Út az önállósodás felé

E néhány kiragadott gyógyszer töredéke a gyár ekkor már széles skálájú termékínálatának. A külföldi receptek után hazai fejlesztések születtek. A kutatólaboratórium felállítására 1932-ben került sor. Öt évvel később forgalomba hozzák az első heterociklikus szulfamidkészítményt, a Ronint. Az ezt követő, folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően mind a mai napig az EGIS a legjelentősebb szereplő az értágítók és vérnyomáscsökkentők hazai piacán.

A gyár külföldi térhódítása régre nyúlik vissza. Már az alapítás céljai közt sze-

repelt a balkáni piac megszerzése, amit előbb egy temesvári, majd egy bukaresti fiók megnyitásával igyekeztek megvalósítani. A kirendeltség levelezésében maradt fenn egy 1932-ben keltezett levél. Szerzője az export tervezése kapcsán óvatosságra int, mivel szerinte Románia nem lesz képes megtartani Besszarábiát, ami a kereslet csökkenését eredményezheti. A politikusok ekkor még óatosan hallgatnak a tervekről, de a finom kereskedő fülek a bársonyszobák csöndjébe is behallgatóznak. A levél nem volt félreértése a helyzetnek: a Szovjetunió nyolc év múlva valóban megszállta a területet, a mai Moldovát.

A háború sajátos fellendülést hozott valamennyi gyógyszergyárnak. A gyár

ekkor már tíz éve kiadott tudományos folyóiratában, a Novitatesben, 1942-ben a számtalan katona halálát okozó dysentériáról közöltek orvosi ismertetést. Négy év múlva az atombomba akkor még alig köztudott sugárhatásait elemezte egy cikk. A koalíciós időkben a magánvállalatok fölött már gyűltek a viharfelhők, amit az ebből az időből fennmaradt iratok tanúsága szerint nem mindenki vett komolyan.

A szocialista nagyipar kiépítése a gyógyszergyárakat a negyvenes évek végén érte el. 1950-ben több gyár összevonásával megalakul az Egyesült Gyógyszer és Tápszergyár, mozaikneven EGYT. A legjelentősebb Wander Gyógyszer és Tápszergyár Rt. (1913) mellett az Egger Leo és Egger I. Gyógyszervegyészeti Kft. (1895), a Krompecher Tápszér- és Gyógyszeripari Kft. (1934), a Medichemia Közkereseti Társaság (1913), az Octan Gyógyszervegyészeti Gyár (1938) és a Palik és Társa Gyógyszer és Vegyészeti Gyár Kft. (1944) alkották az új gyárat, amelynek központi egysége a Keresztúri úti telep lett. A svájci központ hamarosan elperelte az őstermék Ovomaltine nevét. A teljes függetlenedés jelképes aktuusa ez, ami után újjára indult a hazai EGYT története. A döntéshozók fejében felmerült egyetlen mamutvállalat létrehozása is, de a Richterrel való egyesülésre végül nem került sor. A szocialista időszak tervgazdálkodásának hősikora nem reklámgrafikai munkáiról nevezetes. A gyártás volumene ezzel szemben nagyságrendekkel növekedett. A kommunizmus hivatalos stílusának legkitűnőbb munkái – az érthető történelmi idegenkedés miatt – mindezidáig a művészettörténetben sem kaptak kellő figyelmet. Ebből az időből származik az EGIS Keresztúri úti főbejáratát jelenleg is díszítő szocreál mozaikdísz. Készítője Hegyi György, akinek munkásságát nemrég jelentette meg összefoglaló albumában a Körmen-di-Csák Galéria.

Művészek a hetvenes-nyolcvanas években

A hetvenes évektől újra megerősödött a gyári marketing, ami újabb reneszánszát hozta a grafikai művészetnek a cég életében. A hetvenes évek koncepcióját a tudatos tervezés jellemezte. Motívumok, egységes nyomdai megjelenés, hosszú távú terjesztési elképzelések jelentek meg.

A Melleril, Teperin, Melipramin gyógyszer-család esetében a közös eszköz a főmotívum megkettőzése volt. Az összetört

clostilbegyt

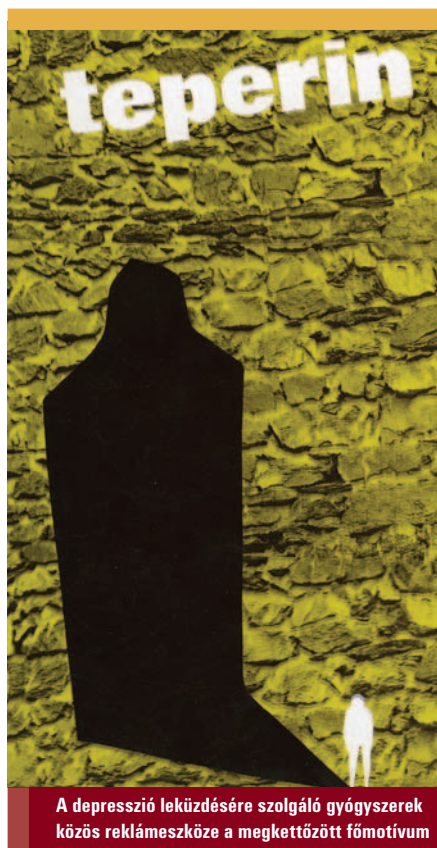
Pap Klára reklámgrafikus eszköztárában a klasszikus európai képzőművészet reprodukcióinak egész tárháza volt megtalálható

személyiség és a gyógyszer hatására beállt javulás kontrasztja ez. A megoldások változatosak: a kicsiny figura fölé magasodó baljóslatú, sötét árnyék, a kettévágott szoborarc, az öregség kényszerű csüggedése az álarcosbál színjátékai. A kiadványok tervezését, akárcsak a Wander-időkben, neves művészek vállalták. Pap Klára a

klasszikus képzőművészeti világból merítette inspirációját.

A Milurit ismertetőjén az urbinói herceget megörökítő Flori festmény, a kismamának készült bébinaplón Kovács Margit kerámiaja látható. Ez utóbbi utalás egyértelmű, a Flori képhez kívánkozik egy rövid megjegyzés. A herceg súlyos köszvényben szenvedett. Kezén és fején jól kiemelhetőek a jellegzetes tünetek. Az éhínségekkel tarkított világban a táplálkozás bizonyos kilengéseire utaló köszvény úri betegségnek számított, ma, ha úgy tetszik demokratikus népbetegség.

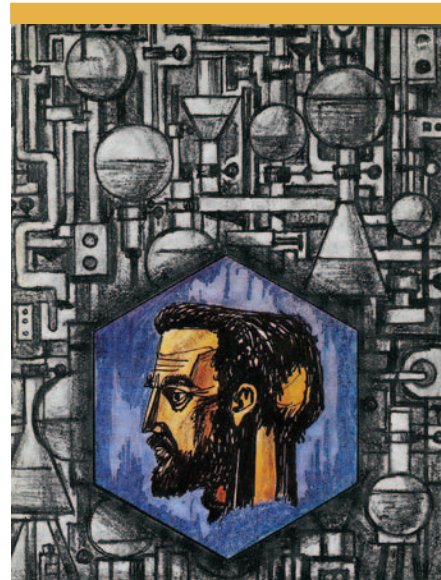
Egészen más szellemiségűek Dobák Ildikó munkái, akit a modern formatervezés közérthető utalások nélküli módszere jellemez. A Nitromint prospektusa mintha a szegedi árvízi emlékmű fe-

je tetejére állított kétdimenziós olvasata lenne.

A Grandaxin reklámja egy koordináta-rendszer egymás fölött futó függvényeire emlékeztet. Az erőteljes vonalas ábrázolás a korai számítógépes grafikát idézi.

Kétségtelen, hogy az új mechanizmustól a rendszerváltásig az EGYT-nek dolgozó képzőművészek közül Percz János hatszög sorozata érdemeli a legnagyobb figyelmet. Az ötvösművész Percz, akárcsak a két világháború között tevékenykedő Dallos, az alkalmazott grafika legrangosabb munkáit tette le az asztalra. A gyár

TISERCINE

Percz János tervezete ismertető az EGYT és EGIS-logó benzolgyűrűjét használja föl

logójának főeleme immár évtizedek óta a benzolgyűrűre utaló hatszög. Percz a logó formájára utaló hatszögbe helyezte el egyéni hangvételi motívumait. Legsikerültebb a Tisercine megformálása. A skizofrén férfifejet éles vonásokkal, karcszerűen hangsúlyos vonalakkal ábrázolta. Az oldalnézet merevsége, mondhatni kínos hivatalossága, talán nem véletlenül emlékeztet a pénzürméken és a bélyegeken itt ott feltűnő politikusarcokra.

Közben a gyár neve és ezzel együtt logója is változott, bár az utóbbi formája megőrizte a benzolgyűrű hatszögét. A vállalatot az angol olvasatban Egyiptomra utaló EGYT helyett 1985-ben EGIS-re keresztelte át a vezetést. Az elnevezés finom utalás Jupiter pajzsára, amelyet Vulcanus készített a főistennek. Az áthallás egyértelmű. A pajzs a harcokban, a gyógyszerek a hétköznapi életben nyújtanak védelmet.

A kilencvenes években újabb korszak kezdődött a gyár életében és ezzel együtt marketingje is gyökeresen átalakult. Előtérbe kerültek a fényképeszeti megoldások, a számítógépes tervezés.

Aki ennek a korszaknak formanyelvére kíváncsi, elegendő, ha lesétál a közeli patikába, ahol bizonyosan találkozhat egy-egy EGIS-reklámmal, képpel, grafikával.

DR. HEINRICH-TAMÁSKA PÉTER

